

Konrad Pawłowski

Północne Kosowo A.D. 2024: kolejne kryzysy i powolna normalizacja (cz. 2)

Na przestrzeni mijającego roku władze Kosowa kontynuowały działania na rzecz eliminacji elementów porządku prawnego i przejawów zwierzchnictwa terytorialnego Serbii w północnym Kosowie oraz ustanowienia pełnej i wyłącznej jurysdykcji władz w Prisztinie na obszarze czterech północnych gmin. Jednym z elementów powyższej polityki stało się wycofanie z obiegu serbskiej waluty (powszechnie używanej przez populację północnych gmin) oraz zamknięcie instytucji finansowych i urzędów pocztowych, działających w północnym Kosowie i funkcjonujących *mutatis mutandis* w ramach porządku instytucjonalno-prawnego Serbii.

Decyzja władz Kosowa o wycofaniu z obiegu serbskiego dinara. Do kolejnego wzrostu napięcia w relacjach między Serbią i Kosowem doprowadziła decyzja Banku Centralnego Kosowa, który 27 grudnia 2023 r. postanowił, że od 1 lutego 2024 r. euro jest jedyną walutą dla płatności gotówkowych i transakcji płatniczych w Kosowie. Decyzja ta oznaczała, że niemożliwe będzie dalsze używanie dinara, który dotychczas wykorzystywany był – obok euro – jako środek płatniczy w serbskich enklawach na południe od rzeki Ibar oraz w północnym Kosowie. Oznaczało to również zakończenie wieloletniej praktyki, zgodnie z którą – za zgodą władz Kosowa – serbska waluta sprowadzana była z Serbii (*via* przejście graniczne w Jarinjë/Jarinje), tj. wysyłana za pośrednictwem Narodowego Banku Serbii przez licencjonowaną przez władze Kosowa brytyjską firmę przewozową Henderson. Drogą tą docierały do instytucji finansowych działających w systemie serbskim pensje wypłacane zatrudnionym w nich osobom oraz emerytury, zasiłki i inne świadczenia socjalne, wypłacane w dinarach przez władze Serbii (zob. „Komentarze IEŚ”, nr 1248)¹.

Zapewne pod wpływem oczekiwań ze strony społeczności międzynarodowej władze Kosowa zdecydowały o wprowadzeniu trzymiesięcznego okresu przejściowego, w czasie którego władze nie nakładały kar za używanie dinara. Jednocześnie od 1 lutego 2024 r. zablokowano możliwość wwozu tej waluty na terytorium Kosowa bez pozwolenia Banku Centralnego Kosowa.

Następstwa decyzji o wycofaniu dinara. Rozpoczęcie implementacji decyzji rządu Kosowa w dniu 1 lutego 2024 r. spowodowało, że w enklawach serbskich na południe od Ibaru po upływie kilkunastu dni doszło do braku dinara, zaś w północnym Kosowie nastąpiło znaczne zmniejszenie podaży tej waluty, choć nadal można było w niej płacić. Sposobami na zmniejszenie problemów wynikających z niedoborów dinara stały się: wyjazd na terytorium Serbii (średnio kilkadziesiąt kilometrów) i wypłata dinarów w banku lub bankomacie w jednym z pobliskich miast (np. w Rašce czy Kraljevie), wypłata pieniędzy z bankomatów, umieszczonych *ad hoc* w pobliżu przejść granicznych (po serbskiej stronie), lub też skorzystanie z usług innego banku czy bankomatu działającego w Kosowie, pozwalające na wypłatę w euro na terytorium Kosowa środków finansowych przychodzących z Serbii (po ich przewalutowaniu, z dodatkową prowizją i różnicą kursową). Problem niedoboru dinarów skomplikował funkcjonowanie ludności serbskiej, przyzwyczajonej do korzystania z tej waluty („nie ma w Kosowie rodziny, która

¹ NBS najoštrije osudila sprečavanje ulaska dinara na Kosovo, NI, 14.02.2024.

nie miałyby jakichś dochodów z Serbii”), zwłaszcza osób starszych lub mało mobilnych, niemogących udać się po należne świadczenia na terytorium Serbii².

Po upływie okresu przejściowego w maju 2024 r. w większości rejonów Kosowa nie było już dinarów. Wyjątek tradycyjnie już stanowiło północne Kosowo, ale i tutaj użycie dinarów do realizacji płatności zostało poważnie ograniczone, a obywatele po prostu zostali zmuszeni do przestawienia się na euro. Osoby, które w dalszym ciągu posługiwały się dinarem, nie były jednak karane przez Policję Kosowa, zapewne z powodu wrażliwości powyższej kwestii. W Brukseli prowadzony był również – jak zwykle trudny i nietransparentny – dialog między przedstawicielami Kosowa i Serbii, ale nie doprowadził on do wypracowania rozwiązania dotyczącego waluty, akceptowalnego dla obu stron sporu³.

Zamknięcie serbskich instytucji finansowych i urzędów pocztowych. W styczniu 2024 r. – oficjalnie z powodów związanych z restrukturyzacją banku – *NLB Komercijalna banka* zamknęła dziewięć oddziałów bankowych, działających na terenie enklaw serbskich i gmin północnego Kosowa na podstawie licencji wydanej przez Bank Centralny Kosowa. Konta użytkowników zostały automatycznie przeniesione do oddziałów bankowych w Kuršumlji i Rašce⁴.

20 maja 2024 r. w wyniku operacji Policji Kosowa, zorganizowanej we współpracy z kosowską administracją podatkową na terenie czterech północnych gmin, władze Kosowa zamknęły pięć oddziałów *Banka Poštanska štedionica* oraz biuro Ministerstwa Finansów Republiki Serbii, które – jak wskazywały władze w Prisztinie – nie posiadały zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej na terytorium Kosowa. Działania te miały miejsce tydzień po zakończeniu okresu przejściowego, wyznaczonego dla wycofania dinara z obrotu.

5 sierpnia 2024 r. Policja Kosowa zamknęła także dziewięć oddziałów Poczty Serbii w czterech północnych gminach. W ich miejsce w sierpniu otwarto kosowskie urzędy pocztowe. Zmiana ta skomplikowała korzystanie z usług dotychczas świadczonych przez pocztę serbską mieszkańcom północnego Kosowa.

Wnioski. Wycofanie dinara i zamknięcie serbskich instytucji finansowych działających w Kosowie miało wymierne konsekwencje dla funkcjonowania ludności serbskiej, w dużej mierze zależnej od środków finansowych otrzymywanych w serbskiej walucie od władz w Belgradzie. Za pośrednictwem obu banków władze Serbii realizowały bowiem wypłatę na terytorium Kosowa (w dinarach) wynagrodzeń, emerytur i innych świadczeń specjalnych (zasiłki rodzicielskie itp.).

Decyzja władz Kosowa o wycofaniu z obiegu waluty serbskiej oraz zamknięcie obu „serbskich” banków *de facto* zaskoczyły kosowskich Serbów, wywołały również szereg obaw. Działania premiera Albina Kurtiego spotkały się także z krytyką ze strony Serbów z północnego Kosowa oraz władz Serbii. Krytyka ta sprowadzała się do stwierdzenia, że są to działania arbitralne, sprzeczne z zawartymi porozumieniami, mają charakter prowokacyjny i dyskryminują ludność serbską, naruszając jej prawa i uniemożliwiając normalne funkcjonowanie. Argumentowano także, że decyzja o wycofaniu dinara nie była motywowana jedynie interesami gospodarczymi, ale również politycznymi, związanymi z „usuwaniem” pozostałych elementów serbskiej państwowości, funkcjonujących jeszcze w północnym Kosowie. Władze Serbii podkreślały ponadto, że Serbia będzie w dalszym ciągu regularnie wypłacać pensje, emerytury, ubezpieczenia społeczne i wszystkie inne świadczenia⁵.

Decyzja o wycofaniu dinara spotkała się również z dyplomatyczną krytyką ze strony UE i USA, które – wyrażając nierzadko „zaniepokojenie” i „rozczarowanie” – wezwały władze w Prisztinie do unikania działań jednostronnych, negatywnie wpływających na: położenie ludności serbskiej w Kosowie, normalizację stosunków między Kosowem i Serbią oraz relacje Kosowa z zagranicznymi partnerami, w tym *par excellence* na stosunki z USA. Władze

² N. Božović, *Montažne ekspoziture kao rešenje za Srbe: Ali, i na severu Kosova dinara sve manje*, NI, 12.03.2024.

³ *Srbi ostaju bez dinara na Kosovu: Može li da se suspenduje odluka o uvođenju evra*, NI, 29.01.2024.

⁴ Oddziały banku zostały zamknięte 31 stycznia 2024 r., a zatem dzień przed wejściem w życie rozporządzenia władz Kosowa, uznającego euro za jedyną legalną walutę w Kosowie.

⁵ *Petković: Ukidanje dinara na Kosovu vodi ka humanitarnoj katastrofi naočigled međunarodne zajednice*, NIN, 23.05.2024.

w Prisztinie zostały również wezwane do większej elastyczności, uwzględnienia istniejących „realiów” i wprowadzenia okresu przejściowego, pozwalającego obywatelom na dostosowanie się do nowych regulacji finansowych. Również UNMIK wskazywała, że decyzja władz Kosowa o wycofaniu dinara nie została odpowiednio wyjaśniona, a jej nagłe wprowadzenie dotknęło dziesiątki tysięcy osób i przedsiębiorstw. UE i USA w podobny sposób skrytykowały także decyzję o zamknięciu oddziałów *Banka Poštanska štedionica*, stwierdzając, że było to działanie nieskoordynowane z przedstawicielami społeczności międzynarodowej, niepotrzebnie eskalujące napięcie i komplikujące dialog o normalizacji relacji między Serbią i Kosowem. UE i USA niezmiennie wzywały też decydentów w Belgradzie i Prisztinie do kontynuacji dialogu o normalizacji i implementacji zawartych porozumień.

Władze Kosowa konsekwentnie argumentowały z kolei, że podejmowane działania nie są wymierzone przeciwko jakiegokolwiek grupie etnicznej i mają na celu ochronę porządku prawnego państwa, konsolidację finansową Kosowa, zapewnienie stabilności finansowej, poprawę przejrzystości przepływów finansowych i uniemożliwienie niekontrolowanego napływu waluty, nadużyć finansowych, prania brudnych pieniędzy i wykorzystywania tych środków finansowych przez struktury zorganizowanej przestępczości, działające aktywnie w północnym Kosowie. Premier Kurti wskazywał również, że Centralny Bank Kosowa gotowy jest do rozmów i uzgodnienia z Narodowym Bankiem Serbii „legalnych, bezpiecznych i przejrzystych” mechanizmów przekazywania środków finansowych z Serbii dla serbskiej populacji Kosowa⁶.

---

⁶ Kurti: *Pravilnik CBK nema za cilj zabranu dinara, već finansijsku regulativu na Kosovu*, N1, 05.02.2024.